

O'ZBEKISTONDA ZIYORAT TURIZIMI MADANIYATINI RIVOJLANTIRISH

Tursinov Donyorbek Ravshanbek o'g'li

Toshkent Kimyo xalqaro universiteti turizm yo'nalishi talabasi

Annotatsiya.

O'zbekistonda ziyorat tizimi asrlar davomida rivojlangan bo'lib, bu mamlakatning turli tarixi va madaniy ta'sirini o'zida aks ettiradi. O'zbekiston tarixan tsivilizatsiyalar chorrahasi bo'lib, Sharq va G'arbni bog'lagan Ipak yo'li sayyohlar, savdogarlar va ziyoratchilarni o'zining unumdor yerlariga olib kelgan. O'zbekistonda ziyorat tizimining rivojlanishidagi asosiy omillardan biri mintaqada islom dinining keng tarqalishi bo'ldi. VII asrda islom sivilizatsiyasining yuksalishi bilan O'zbekiston butun musulmon olamidan olimlar, tasavvuf va ziyoratchilarni o'ziga jalb etgan ilm va ma'naviyat markaziga aylandi. Bu bugungi kungacha ziyoratchilarni o'ziga tortadigan muqaddas qadamjolar va ziyorat yo'llarining barpo etilishiga asos bo'ldi. O'zbekistonda ziyorat tizimining shakllanishida Ipak yo'li ham katta rol o'ynadi. Karvonlar qadimiy savdo yo'llarini bosib o'tar ekan, ular nafaqat mol va tovar, balki diniy g'oyalar va urf-odatlarini ham olib kelishgan. Yo'lda ular ziyoratgohlar, masjidlar va madrasalar tarmog'ini o'rnatdilar, ular ma'naviy yo'l-yo'riq va marhamat izlayotgan ziyoratchilar uchun muhim to'xtash joyiga aylandi.

Kalit so'zlar:ziyorat turizmi,sayohatchilar,marosimlar,urf-odatlar,ziyorat.

Аннотация.

Система паломничества в Узбекистане развивалась на протяжении веков, отражая различную историю и культурные влияния страны. Узбекистан исторически был перекрестком цивилизаций, а Шелковый путь, соединявший Восток и Запад, приводил на его благодатные земли туристов, купцов и паломников. Одним из основных факторов развития системы паломничества в Узбекистане является распространение ислама в регионе. С возникновением исламской цивилизации в VII веке Узбекистан стал центром науки и духовности, привлекавшим ученых, мистиков и паломников со всего мусульманского мира. Это стало основой для создания святых мест и паломнических маршрутов, привлекающих паломников и по сей день. Шелковый путь также сыграл важную роль в становлении системы паломничества в Узбекистане. Путешествуя по древним торговым путям, караваны привозили не только товары, но и религиозные идеи и традиции. По пути они основали сеть святынь, мечетей и медресе, которые стали важными остановками для паломников, ищущих духовного руководства и благословения.

Ключевые слова: паломнический туризм, путешественники, ритуалы, традиции, паломничество.

Abstract.

The system of pilgrimage in Uzbekistan has developed over the centuries, reflecting the country's various history and cultural influences. Uzbekistan has historically been a crossroads of civilizations, and the Silk Road connecting East and West brought tourists, merchants and pilgrims to its fertile lands. One of the main factors in the development of the pilgrimage system in Uzbekistan is the spread of Islam in the region. It's done. With the rise of Islamic civilization in the 7th century, Uzbekistan became a center of science and spirituality that attracted scientists, mystics and pilgrims from all over the Muslim world. This became the basis for the establishment of holy places and pilgrimage routes that attract pilgrims to this day. The Silk Road also played a major role in the formation of the pilgrimage system in Uzbekistan. As the caravans traveled along the ancient trade routes, they brought not only goods, but also religious ideas and traditions. Along the way, they established a network of shrines, mosques, and madrassas that became important stops for pilgrims seeking spiritual guidance and blessings.

Key words: pilgrimage tourism, travelers, rituals, traditions, pilgrimage.

KIRISH.

Bugungi kunda O‘zbekistondagi ziyorat tizimi mamlakatning boy madaniy merosini aks ettiruvchi an‘analari, marosimlar va urf-odatlarining jonli gobelenidir. Avliyolar va so‘fiy ustozlarning maqbaralaridan tortib, qadimiy shaharlarning muqaddas qadamjolarigacha O‘zbekistonga ziyoratchilar ziyorat qilib, duolar o‘qib, ma‘naviy ildizlariga bog‘lanishda davom etmoqda. O‘zbekiston modernizatsiya va dunyoga oshkor bo‘lishda davom etar ekan, yurtimizning muqaddas merosini asrab-avaylash va kelajak avlodlar uchun targ‘ib etish borasidagi sa‘y-harakatlar bilan ziyorat tizimi ham rivojlanmoqda. Madaniy festivallar, merosni asrab-avaylash loyihalari va turizmni rivojlantirish kabi tashabbuslar orqali O‘zbekiston o‘z ziyorat an‘analari o‘z o‘ziga xosligining muhim qismi va yaqin va uzoqdan kelgan mehmonlar uchun ilhom manbai bo‘lib qolishini ta‘minlamoqda. O‘zbekistondagi ziyorat tizimi o‘z tarixini qadimgi davrlarga borib taqaladi, u mamlakatning boy ma‘naviy izlanish va madaniy almashinuv tarixiga borib taqaladi. [5]

ADABIYOTLAR TAHLILI VA TADQIQOT METODOLOGIYASI.

O‘zbekiston islom dinining dastlabki kunlaridan to hozirgi kungacha ma‘rifat va ilohiy aloqa izdoshlarini o‘ziga tortadigan ziyoratgohlar yurti bo‘lib kelgan. O‘zbekistondagi ziyorat tizimining evolyutsiyasi vaqt sinovidan o‘tgan va dindorlar va ziyoratchilar orasida aks-sado berishda davom etayotgan an‘analari, marosimlar va urf-odatlarining gobelenini aks ettiradi. Tarix davomida O‘zbekistonning Ipak yo‘li bo‘ylab

strategik joylashuvi uni madaniyatlar, dinlar va g‘oyalarning erish qozoniga aylantirib, uning ziyorat an‘analarini rang-barang va jo‘shqin gobelenga aylantirgan. VII asrda islom dini butun mintaqaga yoyilishi bilan O‘zbekiston islom ilmi va ma‘naviyati markaziga aylanib, uzoq va yaqin olimlar, tasavvuf va ziyoratchilarni o‘ziga tortdi.[4]

Murakkab masjidlari, muhtasham maqbaralari, gavjum bozorlari bilan mahobatli Samarqand, Buxoro, Xiva shaharlari ziyorat va ma‘naviyat tafakkurining markaziga aylandi. Ipak yo‘li o‘zining qadimiy yo‘llari bo‘ylab muqaddas qadamjolar va ziyoratgohlarning o‘shiga turtki bo‘lib, tovarlar, bilim va e‘tiqodlar almashinuvi uchun vosita bo‘lib xizmat qilgan. O‘zbekiston bo‘ylab sayohat qilgan ziyoratchilar har biri o‘ziga xos afsona va ma‘noga ega bo‘lgan, tarix va ehtiromga to‘la ma‘naviy manzara yaratgan ko‘plab muqaddas joylarga duch kelishdi. Zamonaviy davrda O‘zbekistonning ziyorat tizimi madaniy va ma‘naviy merosiga sodiq qolgan holda o‘zgaruvchan davrga moslashdi. Tarixiy obidalarni asrab-avaylash, madaniy turizmni rivojlantirish va ziyorat tajribasini oshirish borasidagi sa‘y-harakatlar mamlakat hukumati va turizm organlarining ustuvor yo‘nalishlariga aylandi. Bugungi kunda O‘zbekiston dunyoning barcha burchaklaridan kelgan ziyoratchilar va mehmonlarni qabul qilib, qadimiy an‘analar va zamonaviy mehmondo‘stlikni o‘ziga xos uyg‘unligini taqdim etadi. O‘zbekiston rivojlanishda va o‘z merosini qabul qilishda davom etar ekan, ziyorat tizimi o‘z o‘ziga xosligining muhim jihati bo‘lib, o‘tmish va bugungi kun o‘rtasida ko‘prik vazifasini o‘tamoqda. O‘zbekiston o‘zining muqaddas qadamjolarini ulug‘lash, rang-barang an‘analarini nishonlash, ochiqlik va mehmondo‘stlik ruhini yuksaltirish orqali o‘zining ziyorat tizimi kelajak avlodlar uchun abadiy ilhom va tafakkur manbai bo‘lib qolishini ta‘minlaydi. O‘zining boy tarixi va madaniy merosiga ega O‘zbekiston azaldan ziyoratgohlar va ma‘naviyat targ‘ibotlari yurti bo‘lib kelgan. Qadimgi Ipak yo‘lidan tortib, hozirgi jo‘shqin shaharlargacha bo‘lgan mamlakatning ziyorat tizimi asrlar davomida shakllanib kelgan urf-odatlar, marosimlar va urf-odatlarning xilma-xil gobelenini aks ettiradi. Ushbu maqolada biz O‘zbekistonda ziyorat tizimining rivojlanishini o‘rganamiz, uning ildizlarini tarixda izlaymiz va zamonaviy dunyoda uning ahamiyatini yoritamiz.[3]

MUHOKAMA VA NATIJALAR.

O‘zbekistonda ziyorat qilish an‘anasi VII asrda mintaqada islom dinining tarqalishi bilan bog‘liq. E‘tiqod ildiz otib, gullab-yashnagan sari O‘zbekiston islom ilmi va ma‘naviyatining o‘chog‘iga aylanib, uzoq-yaqindan allomalar, mutasavviflar, ziyoratchilarni o‘ziga tortdi. Qadimiy Samarqand, Buxoro, Xiva shaharlari o‘zining muhtasham masjidlari, madrasalari va maqbaralari bilan Buyuk Ipak yo‘li bo‘ylab ziyorat va madaniy almashinuvning muhim markazlari sifatida vujudga kelgan. Sharq va G‘arbni bog‘lagan afsonaviy savdo yo‘li bo‘lgan Ipak yo‘li O‘zbekistonda ziyoratchilik tizimini shakllantirishda hal qiluvchi rol o‘ynadi. Tovar va g‘oyalarni olib ketayotgan karvonlar chang-to‘zonli yo‘llardan o‘tib, o‘zlari bilan nafaqat savdo-sotiq,

balki diniy e'tiqod va urf-odatlarni ham olib kelishdi. Yo'lda ular ma'naviy tasalli va ilohiy marhamat izlayotgan ziyoratchilar uchun magnit bo'lgan muqaddas qadamjolar va ziyoratgohlar tarmog'ini yaratdilar. Zamonaviy davrda O'zbekiston o'zgaruvchan zamonga moslashgan holda o'zining ziyorat merosini qabul qilishda davom etdi. Yurtimizdagi muqaddas qadamjolar va an'analarni asrab-avaylash, targ'ib etish borasidagi sa'y-harakatlar, tarixiy obidalarni asrab-avaylash, madaniy sayillar tashkil etish, ziyoratchilar va ziyoratchilarni joylashtirish uchun turizm infratuzilmasini rivojlantirishga qaratilgan tashabbuslar yanada kengaydi. Bugun dunyoning turli burchaklaridan ziyoratchilar O'zbekistonning boy ma'naviy merosini o'rganish, muqaddas qadamjolarini ziyorat qilish va mamlakatning jo'shqin madaniyatiga sho'ng'ish maqsadida O'zbekistonga kelishmoqda. [2]

So'nggi yillarda O'zbekistonda ma'naviy turizm va madaniy almashinuv markazi maqomini yanada mustahkamlash maqsadida ziyorat tizimini takomillashtirish va rivojlantirish borasida muhim islohotlar amalga oshirildi. Bu islohotlar mamlakatning boy merosini asrab-avaylash, ziyoratchilar va ziyoratchilarning o'zgaruvchan ehtiyojlarini qondirish uchun infratuzilma va xizmatlarni modernizatsiya qilishga intilishini aks ettiradi. O'zbekiston ziyoratgohlar bilan bog'liq infratuzilmani, jumladan, yo'llar, transport, turar joy va inshootlarni yaxshilashga sarmoya kiritdi. Transport tarmoqlarining yangilanishi ziyoratchilarning muqaddas qadamjolarga kirishini osonlashtiradi, yangi mehmonxonalar va turistik qulayliklar qurilishi esa umumiy ziyorat tajribasini oshiradi. Ziyorat tizimida tarixiy obidalarning ahamiyatini e'tirof etgan holda, O'zbekiston muqaddas qadamjolar, maqbaralar, masjidlar va boshqa madaniy yodgorliklarni asrab-avaylash va ta'mirlash ishlarini kuchaytirdi. Ushbu tabiatni muhofaza qilish tashabbuslari nafaqat mamlakat merosini himoya qiladi, balki ziyoratchilarning jozibadorligi va jozibadorligiga ham hissa qo'shadi. O'zbekistonda mamlakatning ma'naviy merosini o'rganishga qiziquvchi tashrif buyuruvchilarni yanada kengroq jalb qilish maqsadida madaniy turizm, jumladan, ziyorat sayohatlari faol rivojlantirildi. Marketing kampaniyalari, madaniy tadbirlar va ma'rifiy dasturlar ziyoratgohlarning ahamiyatini ta'kidlab, sayyohlarni O'zbekistonning turli an'analari bilan tanishishga undaydi. Texnologiyani o'z ichiga olgan O'zbekiston o'zining ziyorat tizimiga onlayn bronlash platformalari, virtual sayohatlar va axborot veb-saytlari kabi raqamli yechimlarni kiritdi. Ushbu raqamli innovatsiyalar axborotga kirishni yaxshilaydi, ziyoratchilar uchun rejalashtirish jarayonini soddalashtiradi va yanada chuqurroq va interaktiv tajribani taqdim etadi. O'zbekiston ziyorat tizimini jahon miqyosida targ'ib qilish uchun xalqaro tashkilotlar, diniy muassasalar va turizm agentliklari bilan hamkorlikni yo'lga qo'ydi. Hamkorlik tashabbuslari O'zbekistonning ma'naviy merosi haqida xabardorlikni oshirish, madaniyatlararo muloqotni yo'lga qo'yish va turli mamlakatlardan turli ziyoratchilarni jalb etishga qaratilgan. Bu islohotlar O'zbekistonning ziyorat tizimini

madaniy va ma'naviy xazina sifatida asrab-avaylash, uning butun dunyo bo'ylab ziyoratchilar va ziyoratchilar uchun ilhom va ma'rifat mayoqi bo'lib qolishini ta'minlashga sodiqligini ta'kidlaydi. An'analarni zamonaviylik, asrab-avaylashni innovatsiyalar bilan uyg'unlashtirib, O'zbekiston o'zining ziyorat tizimini ma'naviy izlanishlar va madaniy almashuvlar uchun dinamik va inklyuziv platformaga aylantirishni davom ettirishga tayyor.[1]

XULOSA.

O'zbekistondagi ziyorat tizimi nafaqat o'tmishning ko'zgusi, balki uning boqiy merosi va madaniy boyligining jonli isbotidir. Mamlakat zamonaviylikni qabul qilishda va dunyoga ochiq bo'lishda davom etar ekan, ziyorat an'anasi uning ma'naviy ildizlari bilan muhim bo'g'in va kelajak avlodlar uchun ilhom manbai bo'lib qolmoqda. Saqlash, madaniy tashabbuslar va turizmni targ'ib qilish orqali O'zbekiston ziyorat tizimi o'z o'ziga xosligining yorqin ifodasi va ziyoratchilar va ziyoratchilar uchun ma'naviyat chirog'i bo'lib qolishini ta'minlamoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR.

1.Tuxliyev I.S., Xaitboyev R., Tursunova G.R. Turizm asoslari. O'quv-uslubiy murakkab. - Samarqand, SamISI, 2013. - 372 b.[1]

2.Qudratov G.H., Pardayev M.Q., Otaboyev R. O'zbekistonda turizm salohiyati va uni rivojlantirishda davlat siyosatining asosiy yo'nalishlari. // xizmat ko'rsatish va turizm sohalarini rivojlantirish: muammolar va ularning yechimlari. - T.:Iqtisodiyot va moliya, 2008. - b. 61-70.[2]

3.Hayitboyev R., Sattarov A. Turizm marshrutini ishlab chiqish texnologiyasi. Samarqand, 2011 yil.[3]

4.Matyakubov U.R. —Ekologik vaziyatni hisobga olgan holda turizmning samaradorligi takomillashtirish yo'nalishlari va istiqbollari mavzusida. nomzodlik dissertatsiyasining konspekti. – Samarqand, 2011. – 12 b.[4]

5.Halikulov A.N. —Mehmonxonalarda xizmat ko'rsatish sifati va samaradorligini oshirish imkoniyatlar dissertatsiya konspekti. Abstrakt. – Samarqand, 2010. – 25 b.[5]